

Metodika pro podporu začleňování tématu
kolektivní paměti a (nehmotného)
kulturního dědictví do výuky na
základních a středních školách a do
odpovídajících školních vzdělávacích
programů

Tomáš Hirt

Předkladatel metodiky: Západočeská univerzita v Plzni

Projekt: Sídlní a krajinný prostor jako odraz kulturního dědictví a paměti národa (NAKI – program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, projekt č. DF12P01OVV008)

***Poznámka:** Text metodiky neprošel jazykovou ani grafickou úpravou, jedná se o materiál k recenznímu řízení, finální úprava bude provedena po zapracování připomínek.*

„Sdělujeme různě, ale předává a opakuje se jenom to, co je konsenzuální. Paměť každého kolektivu je pak to, co je pamětem jeho členů společné – a to je jistě sociálně podmíněno, a má tedy i smysl. Sem patří i společné obrazy, hodnoty, normy a jednání a vzájemná komunikace. Základní předpoklad paměti, totiž zapominání, je ve společenství dosahován jednoduše – to, co nebylo akceptováno, není předáváno, a tedy přestává existovat.“

(Zdeněk Vašíček: Minulost a současnost, paměť a dějiny)

I. Úvod

Ve státních rámcových vzdělávacích programech pro základní i střední vzdělávání, podle kterých jsou vytvářeny jednotlivé školní vzdělávací programy, jsou uvedeny vzdělávací cíle spočívající v rozvíjení kompetencí žáků „respektovat, chránit a oceňovat naše tradice a kulturní i historické dědictví“ (RVP ZV 2013: 13) a „přispívat k emocionální zainteresovanosti na jeho uchování a záchraně“ (RVP ZV 2013: 112), resp. „rozšiřovat své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytvářet je a chránit“ (RVP G 2007: 10). V praxi to znamená, že učitelé a školy mají v současnosti za úkol zahrnovat do výuky na základních a středních školách téma kulturního dědictví, to znamená vést žáky k znalosti lokálního, regionálního i evropského kulturního dědictví, k dovednosti je tvořit a ochraňovat a k pozitivnímu postoji k materiálnímu a duchovnímu odkazu předků i současníků.

Metodika je určena především pro instituce, které realizují školní vzdělávací programy podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia. Je koncipována pro 2. stupeň základního vzdělávání (resp. pro 6. – 9. ročník včetně odpovídajících ročníků šestiletých a osmiletých gymnázií) a pro vzdělávání na čtyřletých gymnáziích (resp. na vyšším stupni víceletých gymnázií). Metodika slouží vedení škol a učitelům jednak jako podpora při tvorbě školních vzdělávacích programů (resp. při realizaci výchovy ke vztahu ke kulturnímu dědictví v kontextu ŠVP) a jednak jako soubor námětů pro realizaci konkrétních lekcí a vzdělávacích projektů.

Metodiku lze ovšem využít i v rámci edukačních a volnočasových aktivit realizovaných dalšími institucemi a subjekty jako jsou paměťové instituce (muzea), střediska volného času dětí a mládeže, střediska ekologické výchovy, nevládní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží, školní družiny a kluby (při základních školách), místní akční skupiny, obecně prospěšné organizace, občanská sdružení a spolky.

Metodika vychází nejenom ze studia teoretické a metodologické literatury, ale i ze základních a aplikovaných výzkumů, pedagogických a dalších aktivit uskutečněných nositelem projektu DF12P01OVV008, a to v jeho rámci i mimo něj.

II. Teoretický rámec

Ačkoli je termín „kulturní dědictví“ v kontextu kurikulárních dokumentů používán, jako by byl jeho význam jednoznačný a obecně sdělný, nelze opominout řadu otázek, které v soudobém historiografickém a společenskovědním myšlení vyvolává. První z nich se týká pojmu *kultura*. Běžně je kultura chápána jako sféra společenských hodnot produkovaných a sdílených ve vyšších společenských vrstvách. V tomto – *axiologickém* - smyslu je výraz kultura spojen s uměním, kultivovaným jednáním, vzdělaností a „civilizovaností“, čili zahrnuje pouze kulturu tzv. *vysokou*. *Antropologická* definice téhož pojmu je oproti tomu širší, neboť obsahuje nejen elitní, ušlechtilé hodnoty a světonázorové perspektivy, ale veškeré představy, myšlenkové vzorce a modely jednání sdílené různými lidskými společenstvími a předávané skrze učení v jejich rámci. Pokud za východisko uvažování o kulturním dědictví stanovíme *axiologické* pojetí kultury, je jím soubor prvků vysoké či národní kultury (umělecké výtvoř, architektonické památky, folklór, apod.), které jsou na základě posouzení své hodnoty vybrány odborníky a předkládány veřejnosti jako kanonická, hotová věc. Pokud vyjdeme z pojetí *antropologického*, je potenciální součástí kulturního dědictví jakákoli kulturní praktika, jakýkoli artefakt, jakákoli součást kolektivní paměti, tedy i ty neprivilegované, resp. ty, které byly či jsou produkovány v neprivilegovaných sociálních rámcích (např. „lidmi na okraji“ nebo cizinci) nebo prostě „obyčejnými lidmi“ během jejich každodenního života. Zároveň je v kontextu současného uvažování o kulturním dědictví brán zřetel i na to, že v různých sociálních či lokálních podmínkách jsou sdílena různá kritéria toho, co je hodnotné, kvalitní a hodné uchování pro budoucí generace. Proto je stále výrazněji kladen důraz na demokratickou participaci, je patrná snaha, aby proces výběru a

ochrany kulturního dědictví neležel pouze na bedrech odborníků a neodehrával se v intencích nějakých univerzálně stanovených hodnot vysoké kultury, nýbrž aby byla zapojována i laická veřejnost (Foltýn – Havlůjová 2012: 14), resp. lidé z různých sociálních a kulturních prostředí.

S tím souvisí druhá otázka, kterou je na místě vznést v souvislosti s citovanou formulací z rámcových vzdělávacích programů. Týká se výrazu „naše“, kterým je „kulturní dědictví“ v RVP specifikováno. S jeho použitím totiž automaticky vzniká dojem, že prostředím, ve kterém je kulturní dědictví vytvářeno a uchovááno, je samozřejmě „národ“, což odkazuje k romantickému ideálu přirozeně daných lidských celků, ve kterých se kultura předává takřikajíc „dědičně“. Představa národa jako primárního a organického horizontu kultury nebo kolektivní paměti, byť stále rezonuje v běžném uvažování, ovšem není ve vědách o člověku dávno považována za smysluplnou, neboť se naopak zdůrazňuje, že současné společnosti jsou vnitřně různorodé a v jejich rámci jsou sdíleny a negeneticky (čili socializačně) předávány různé kultury vázané na různé sociální či lokální podmínky, přičemž se navrch proměňují v čase. Aktuální chápání kulturního (historického) dědictví proto ustupují od esencialismu, lidově řečeno nechápou je jako „houšku na krámě“, ale zdůrazňují že je vždy konstruováno v určitých politicko-ideologických souvislostech, a to vzhledem k potřebám přítomnosti (každá politická ideologie vytváří vlastní představu o obsahu kulturního dědictví). Proto je důležitou součástí úvah o kulturním dědictví (i výchovy ke vztahu ke kulturnímu dědictví) i to, z jaké ideové pozice probíhá nebo v minulosti probíhal proces selekce kulturních prvků do polohy něčeho, co má být coby kulturní dědictví chráněno a institucionálně předáváno nebo komerčně využíváno.

Třetí otázka, která bývá v souvislosti s konceptem kulturního dědictví nastolována, se vztahuje k jeho formě. Tradičně se pojem kulturní dědictví vztahoval především ke *hmotným* památkám a artefaktům (při rozlišování *movitých* a *nemovitých*), nicméně postupně se do zřetele teoretiků i paměťových institucí dostává i *nehmotné* kulturní dědictví (UNESCO tuto formu kulturního dědictví oficiálně chrání od roku 2001). Stále však platí, že v rámci výchovy ke vztahu ke kulturnímu dědictví je na oblast nehmotného kulturního dědictví kladen nepoměrně menší důraz.

Cílem metodiky je poskytnout podporu učitelům při práci s tématem nehmotného kulturního dědictví, a to nejenom co se týká děl uměleckého či folklórního (folklorizovaného) charakteru, ale zejména co se týká obsahů kolektivní paměti aktuálně sdílené žijícími aktéry v různých sociálních a kulturních rámcích. Metodika je založena na

antropologicky a etnograficky ukotveném východisku, že soudobé komplexní společnosti nemají charakter statického kulturně homogenního pole, nýbrž jsou na mnoho způsobů vnitřně diferencované, čili protkané symbolickými hranicemi oddělujícími různé sociální světy, které se nadto v čase proměňují a navzájem prolínají. Proto o sdílených představách a sociálních praxích tvořících nehmotné kulturní dědictví uvažujeme se zřetelem ke kulturní komplexitě v tom smyslu, že v různých kulturních či sociálních prostředích jsou produkovány různé vzorce jednání a myšlení, a tudíž neexistuje pouze jedna „národní“ kolektivní paměť, ale mnohé kolektivní paměti vázané na různé sociální světy (lokální, národnostní, náboženské, třídní, zájmové/volnočasové).

V uvedeném smyslu je záměrem metodiky nabídnout učitelům vodítka pro výuku žáků skrze aktivní (interaktivní) seznamování se s obsahy kolektivní paměti produkové v různých sociálních prostředích, resp. s kulturním dědictvím, které se utváří v každodenních životních kontextech „obyčejných lidí“, a nikoli pouze s kulturním dědictvím vytvářeném a uchovávaném elitami či profesionály v rámci formálních institucí, resp. na „národní“ úrovni. V podstatě je metodika návodem, jak v rámci projektového vyučování vést žáky ke kompetenci seznamovat se s nehmotným kulturním dědictvím obsaženém v kolektivní paměti, a to skrze výpovědi pamětníků a informátorů, skrze pozorování a interpretaci lidského jednání a mezilidských vztahů v kontextu sociálních prostředí, ve kterých se přirozeně odehrávají, a skrze vyhledávání a zpracovávání písemných, zvukových a obrazových dokumentů v rodinných a osobních archivech.

Získávání informací na základě přímého kontaktu s informátory, účastí na jejich každodenních praxích v jejich prostředí je podstatou etnografie ve smyslu zúčastněného pozorování. Proto metodika čerpá z metodologie humanitních a společenských disciplín, v jejichž rámci se etnografický výzkum praktikuje, především pak z přístupů sociální a kulturní antropologie (resp. etnologie) a jejích subdisciplín jako je antropologie krajiny, urbánní antropologie a vizuální antropologie, moderní historiografie (orální historie, kulturní historie a historická antropologie), pomocných věd historických, sociologie a humánní geografie.

III. Praktická část:

Kulturní dědictví a paměť místa

– návrhy pedagogických aktivit

Termín „kulturní dědictví“ je v následujících modelových didaktických aktivitách chápán v antropologickém, nikoli axiologickém slova smyslu. Škola samozřejmě nemůže rezignovat na kultivaci hodnot, neměla by je však žákům pouze předkládat v kanonizované podobě, ale spíše jim pomáhat v jejich objevování a definování. Metodiky proto vycházejí z konstruktivistického pojetí pedagogiky, které odmítá transmisivně a esencialisticky pojatou výuku, a jsou založeny na činnostech, skrze něž žák aktivně objevuje svět a konstruuje vlastní poznání. Tematicky jsou zaměřeny na hlubší poznávání místa, v němž žije, na jeho historickou paměť, která ovlivňuje současnost, i na pestrost a komplikovanost současnosti samé. Metodiky se snaží o to, aby se žák dokázal odpoutat od vlastních prekonceptů a byl schopen pohlédnout na prostor, v němž žije, i z jiných úhlů pohledu, než je jeho vlastní.

Na následujících stranách předkládáme modelovou, typizovanou metodiku, v níž na konkrétních již realizovaných projektech nebo aktivitách chceme ukázat možné cesty, jak zkoumat vlastní obec v prostoru i v čase. Konkrétní didaktické postupy jsou z logických důvodů vázány na Plzeň, lze je však snadno modifikovat na jakoukoliv jinou obec.¹ Příklady aktivit využívají dvě možné perspektivy pohledu, které je možné kombinovat.

- a) Objevování minulosti i současnosti vlastní obce skrze mapování prostoru (Uličníci, Karlov, Dějepisná stopovačka, Kudy vede cesta)
- b) Objevování paměti místa prostřednictvím vzpomínek pamětníků (Spolužáci, U nás na Borech, Zahrada vzpomínek)

---

¹ Autory jednotlivých aktivit a metodických listů jsou učitelé na plzeňských středních školách: Jana Synková/Domanická – Uličníci, Marek Brožek – Dějepisná stopovačka, Monika Stehlíková – Spolužáci, U nás na Borech, Karlov, Kudy vede cesta.

A. OBJEVOVÁNÍ MINULOSTI I SOUČASNOSTI VLASTNÍ OBCE SKRZE MAPOVÁNÍ PROSTORU

1. ULIČNÍCI (obecný popis dlouhodobého projektu)

Autorka Jana Synková projekt v rámci seminární práce navrhla pro pedagogy a studenty Gymnázia na Mikulášském náměstí v Plzni a zkoumaným terénem je městský obvod Plzeň 2, je však aplikovatelný v kterékoliv obci. Pojmenování vychází z tématu projektu, kterým je zjišťování životních osudů osobností, podle kterých se jmenují ulice či náměstí v městském obvodu Plzeň 2. Je to čtvrť, ve které jsou veřejné prostory hojně pojmenovány po regionálních osobnostech, jejichž význam upadá v zapomnění. Jsou zde také veřejné prostory pojmenované po celorepublikově známých osobnostech (Jiráskovo náměstí, Wolkerova ulice), u kterých by bylo zajímavé zjistit, jestli měly nějaký bližší vztah k Plzni, případně kdo a proč rozhodl o takovém pojmenování. Zajímavé bude sledovat také proměnu či trvalost názvů v závislosti na změně politického režimu. Projekt integruje předměty český jazyk a literatura, dějepis, základy společenských věd, příp. občanskou výchovu a zeměpis.

Český jazyk a literatura: seznámení s onomastikou = naukou o původu jmen; představení zásad správné bibliografické citace, správné používání malých a velkých písmen v místních podstatných jménech; zásady správného psaní odborného textu; představení děl zjištěných literárně činných osobností apod.

Dějepis: práce s prameny; historie Plzně, orientace v regionálních publikacích o Plzni; vztah podoby veřejného prostoru k výrazným politickým změnám atd.

Základy společenských věd: antropologie města, základy sociologického výzkumu, politické systémy, kompetence státní správy a samosprávy, regionalismus atd.

Zeměpis: orientace v mapách; porovnávání plánů Plzně z různých období.

Tento projekt by měl přispět k rozšíření povědomí o regionální historii, především o „zanedbávaných“ plzeňských předměstích. Studenti zpracují osudy „uličníků“, tedy významných osobností, jejichž jména se vyskytují v názvech veřejných prostor v městském obvodu Plzeň 2. Jejich práce by měla odhalit nejen význam „zapomenutých“ osobností, ale také širší souvislosti. Studenti by měli poznat, že jména ulic v jednotlivých částech obvodu nebyla vybrána náhodou, že mají určitý řád. Měli by si uvědomit vztah mezi pojmenováním

míst, jejich vzhledem, charakterem zástavby a dobou jejich vzniku (např. srovnání Jiráskova náměstí a náměstí gen. Píky).

Předpokládané činnosti:

Obhlídka městského obvodu Plzeň 2; rozdělení obvodu do jednotlivých čtvrtí podle doby jejich vzniku; zjišťování názvů ulic a náměstí ve vybraných částech, které nesou jméno nějaké osobnosti; archivní průzkum – od kdy daný prostor nese svůj název, zjišťování předchozích názvů, důvod pojmenování, zjišťování informací o osobnostech, dle kterých jsou ulice/náměstí pojmenována; práce s prameny i sekundární literaturou; sociologický průzkum – zda obyvatelé městské části Plzeň 2 vědí, po kom jsou ulice/náměstí pojmenovány; třídění a vyhodnocování informací, výstupem může být veřejná prezentace, výstava, publikace, webové nebo facebookové stránky apod.

Projekt Uličníci nikdy nebyl rozpracován do konkrétních metodik, nabízí však řadu možností, jak jej modifikovat a přizpůsobit konkrétním podmínkám. Pokud je pro učitele z různých důvodů (nedostatek času, obtížná komunikace s vedením školy) nemožné realizovat Uličníky jako dlouhodobý projekt, je možné jej využít jako inspiraci ke krátkým několikahodinovým aktivitám. Jako příklad uvádíme metodiku vycházející z výzkumu zaniklé dělnické kolonie Karlov v Plzni.

1, KARLOV – popis aktivity

ANOTACE:

Na příkladu uměle vzniklé a později zbourané dělnické kolonie Karlov aktivita představuje vliv velkých průmyslových firem na tvář města a život jeho obyvatel a umožňuje výraznou aktualizaci.

VĚK:

12 – 19 let

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

český jazyk a literatura, dějepis, výchova k občanství, ZSV, ekonomie, zeměpis

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

DĚLKA:

2 vyučovací hodiny

POMŮCKY:

pracovní listy 1 a 2, přístup k internetu pro práci doma, psací potřeby, tabule nebo flipchart

POSTUP:

- a) Rozdáme pracovní listy a necháme žáky ve skupinách odpovědět na otázky, o odpovědích diskutujeme během řízeného rozhovoru postupně, přecházíme od jedné otázky ke druhé.

- *Prohlédněte si pečlivě obrázek – co na něm podle vás je? (viz konkrétní pracovní list)*

Žáci by se měli dobrat k tomu, že jde o architektonický návrh zástavby (bytové, průmyslové), která zahrnuje několik ulic.

- *Všimněte si pojmenování ulic – jsou něčím zvláštní? Co je spojuje? Znáte jiné oblasti v Plzni, které mají společnou motivaci?*

Jména spojuje motiv těžkého průmyslu a strojírenství. Společnou motivaci mají např. ulice v části Slovan (např. Liliová, Jetelová, Zahradní, Květná, Buková, Habrová, Jedlová, Olšová nebo Kyjevská, Gruzínská, Ruská, Suvorovova, Kapitána Jaroše) či některé ulice na Borech a Jižním předměstí pojmenované po spisovatelích (Čechova, Hálkova, most Ivana Martina Jirouse, Vrchlického, Arbesova, Erbenova).

- *Proč byly podle vás ulice v plzeňském Karlově pojmenovány právě takhle? A kým? Můžeme z názvů nějak odvodit, kdo je zadavatelem architektonického návrhu? Mohla mít výstavba nějaký konkrétní účel? A jaký?*

Z obrázku očividné, že Karlov stojí v těsné blízkosti Škodových závodů, jejichž zájmu bylo dělnickou kolonii postavit. Motivaci Škodovky necháváme stranou, bude předmětem dalšího úkolu.

- *Ze kterého města pochází obrázek č. 2? Má nějakou souvislost s Karlovem?*

Na obrázku je dělnická kolonie postavená Baťovými závody ve Zlíně, doklad, že tento druh staveb nebyl ojedinělý.

- b) Zadáme domácí úkol (pracovní list č. 2 s ilustrativní fotografií Karlova):

- *Najděte si na internetu informace o Karlovu a pokuste se zamyslet, co všechno vedlo v první polovině 20. století velké firmy k výstavbě dělnických kolonií. (maximálně 300 slov).*

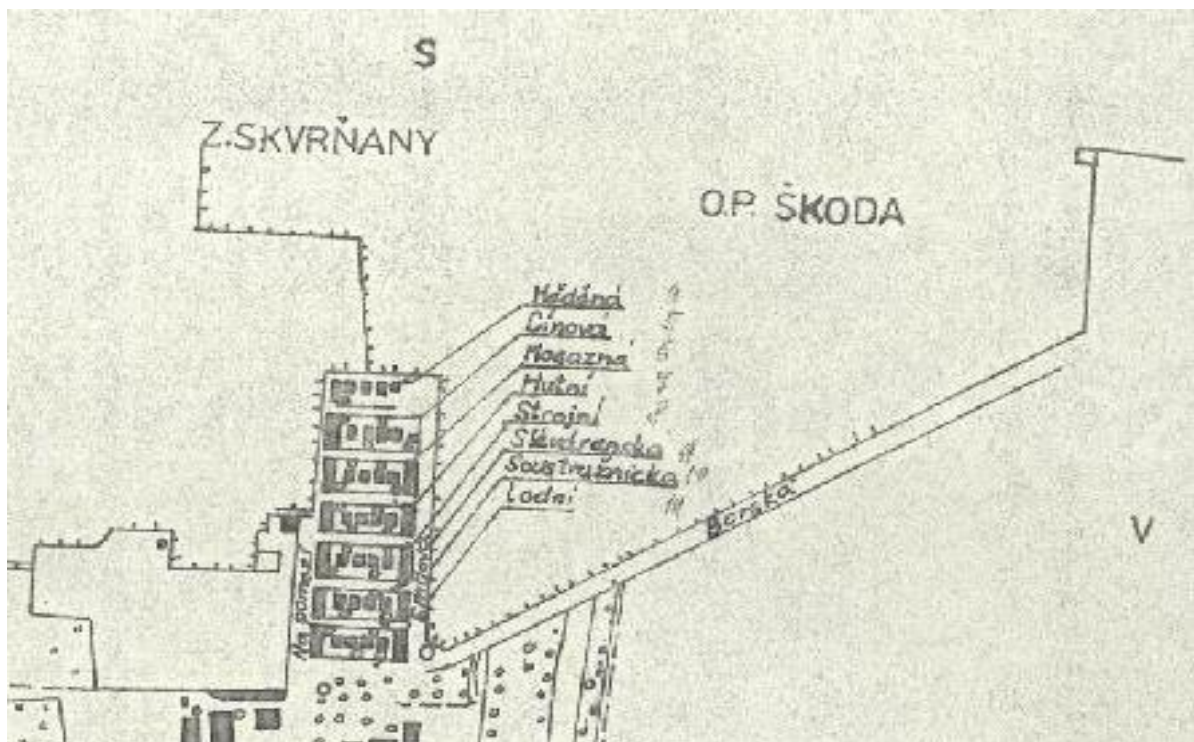
Z odpovědí vybereme všechny žáky navržené varianty, napíšeme je na tabuli a podle vlastního pedagogického, politického či ideologického založení buď ponecháme bez komentáře, nebo okomentujeme či doplníme (levicový učitel uvažující třídně bude motivaci nejspíš vnímat jinak než liberál). Úvahy můžeme se souhlasem žáků (zda všechny nebo jen část je na učiteli) dát na nástěnku nebo na třídní FB.

U žáků středních škol je možné pokračovat volnou diskuzí nad způsobem, jakým velké firmy mění tvář města dnes (např. průmyslová zóna Borská pole a „brown fields“ obecně, architektonická podoba starých továren ve srovnání s dneškem (Světovar, „Papírna“, stará Škodovka). Debata může (a vzhledem ke školnímu prostředí se tomu vyhnout nedá) být povrchní, což není na závadu, jejím smyslem je spíš hledat otázky než odpovědi.

KARLOV

PRACOVNÍ LIST Č. 1

- *Prohlédněte si pečlivě obrázek – co na něm podle vás je?*
- *Všimněte si pojmenování ulic – jsou něčím zvláštní? Co je spojuje? Znáte jiné oblasti v Plzni, které mají společnou motivaci?*
- *Proč byly podle vás ulice v plzeňském Karlově pojmenovány právě takhle? A kým? Můžeme z názvů nějak odvodit, kdo je zadavatelem architektonického návrhu? Mohla mít výstavba nějaký konkrétní účel? A jaký?*

- *Ze kterého města pochází obrázek č. 2? Má nějakou souvislost s Karlovem?*

KARLOV

PRACOVNÍ LIST Č. 2

- *Najděte si na internetu informace o Karlovu a pokuste se zamyslet, co všechno vedlo v první polovině 20. století velké firmy k výstavbě dělnických kolonií. (maximálně 300 slov).*

2, KUDY VEDE CESTA - popis aktivity

ANOTACE:

Aktivita chce žákům zprostředkovat fakt, že prostor vnímáme v závislosti na mnoha faktorech, např. věku či sociálním postavení.

VĚK:

12 – 19 let

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

český jazyk a literatura, dějepis, výchova k občanství, ZSV, zeměpis

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

DĚLKA:

2 vyučovací hodiny

POMŮCKY:

pracovní listy 1 a 2, přístup k internetu pro práci doma, psací potřeby, velká mapa Plzně, různobarevná lepitka.

POSTUP:

- 1) Třidu rozdělíme do sedmi skupin, kterým přidělíme písmena od a do g, a rozdáme pracovní listy. Úkoly č. 1 a 3 jsou společné, u úkolu č. 2 odpovídá skupina podle zadaného písmene.

1. *Napište pět míst, která mají pro vás ve městě klíčový význam (domov, škola, nádraží, taneční klub, tělocvična atd.)*

2. *Kam chodí, kam nechodí a proč (nejvíce pět míst):*

- a) *Starý nemocný člověk*
    - b) *Dítě z chudé rodiny závislé na sociálních dávkách*
    - c) *Vysoký manažer z vily na předměstí*
    - d) *Cizinec – lektor angličtiny na vysoké škole*
    - e) *Mongolská dělnice, která neumí česky*
    - f) *Bezdomovec*

3. *Kde se podle vás můžou setkat?*

- 2) Jednotlivé skupiny mají k dispozici různě barevná lepitka, kterými označí příslušná vybraná místa a svůj výběr zdůvodní.
- 3) V řízeném rozhovoru probereme otázku č. 3, odpovědi nekomentujeme.
- 4) Za domácí úkol uložíme žákům, aby stručně shrnuli obsah textu z portálu [migrace.com](http://www.migrace.com):

Jaké problémy mohou mít cizinci?

<http://www.migrace.com/cs/delame/psychosocialni-poradenstvi>

- 5) Odpovědi vyvěsíme na nástěnce nebo na třídním FB.

ULIČNÍK – popis aktivity

ANOTACE:

Aktivita je zaměřená na vliv společenských i politických poměrů na pojmenování veřejných prostor.

VĚK:

12 – 19 let

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

český jazyk a literatura, dějepis, výchova k občanství, ZSV, zeměpis

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

DĚLKA:

2 vyučovací hodiny

POMŮCKY:

racovní listy 1 a 2, přístup k internetu pro práci doma, psací potřeby.

POSTUP:

- 1) Jako domácí práci rozdáme žákům pracovní list s chronologií různých pojmenování dnešní Americké třídy v Plzni a se schématem centra Plzně.
  - a) Pokuste se vysvětlit, čím byly jednotlivé změny pojmenování Americké třídy motivovány, pokud si nejste jistí, zeptejte se rodičů či prarodičů.

1868 - Stodolní.

1873 - Jungmannova

1941 - třída Karla IV.

1942 - třída Vítězství

1945 - Stalinova

1962 - Moskevská

1968 - třída Ludvíka Svobody

1969 - Moskevská

1989 - Americká

b) *Vyberte si libovolnou skupinu spojenou jedním tématem (fotbalisty, literární hrdiny, nerosty apod.) a pojmenujte nově ulice v centru města.*

- 2) V řízené diskuzi probereme jednotlivé odpovědi (motivace pojmenování by neměla žákům dělat problémy s výjimkou roku 1941 – Karel IV. se nacistům jevil jako vhodný symbol odvěkého českého a německého spolenectví, ale už následující rok pod vlivem válečných úspěchů změnili název na třídu Vítězství.)
- 3) Promítneme schématickou mapu plzeňského centra a necháme hlasovat o nejpříjemnějších názvech jednotlivých ulic.

Uličník

PRACOVNÍ LIST

a) Pokuste se vysvětlit, čím byly jednotlivé změny pojmenování Americké třídy motivovány, pokud si nejste jistí, zeptejte se rodičů či prarodičů.

1868 - Stodolní.

1873 - Jungmannova

1941 - třída Karla IV.

1942 - třída Vítězství

1945 - Stalinova

1962 - Moskevská

1968 - třída Ludvíka Svobody

1969 - Moskevská

1989 - Americká

b) Vyberte si libovolnou skupinu spojenou jedním tématem (fotbalisty, literární hrdiny, nerosty apod.) a pojmenujte nově ulice v centru města.

2. DĚJEPISNÁ STOPOVAČKA

Následující pracovní list ukazuje, jak je možné nechat žáky (v tomto případě terciány na osmiletém gymnáziu či žáky osmého ročníku základní školy) samostatně objevovat vrstvu kulturního dědictví, resp. historické paměti místa, kterou nám nemohou zprostředkovat pamětníci. Vedle této verze existují ještě čtyři další mapující jiné části Plzně. Nevýhodou aktivity je mimořádná pracnost přípravy i následného hodnocení výsledků žákovy práce.

Práce se skládá ze dvou částí. 1. část je třeba vypracovat formou procházky po centru našeho města, k druhé části budeš muset studovat doporučené materiály:

VYUŽIJ ŠPENDLÍKOVOU MAPU, PRŮVODCE PLZNÍ, INTERNET ČI JAKÝKOLI JINÝ DOBRÝ ZDROJ INFORMACÍ

POMŮCKA: V CENTRU MĚSTA SE SETKÁVÁME S MNOHA STAVEBNÍMI STYLY, KTERÉ SE V DĚJINÁCH POUŽÍVALY. NEJDŮLEŽITĚJŠÍ JSOU NÁSLEDUJÍCÍ A LIDÉ V NICH STAVĚLI V UVEDENÝCH ČASOVÝCH OBDOBÍCH. JE DŮLEŽITÉ DOKÁZAT JE OD SEBE ROZLIŠIT.

- 1) ROMÁNSKÝ STYL – 10. - 13. STOLETÍ
- 2) GOTICKÝ STYL – 13. - 15. STOLETÍ
- 3) RENESANČNÍ STYL – 16. STOLETÍ - 1. POLOVINA 17. STOLETÍ
- 4) BAROKNÍ STYL – 2. POLOVINA 17. STOLETÍ - 18. STOLETÍ
- 5) KLASICISTNÍ STYL – 1750-1850
- 6) NOVORENANČNÍ, NOVOROMÁNSKÝ, SECESNÍ STYL – KOLEM R. 1900

PRÁCE V TERÉNU

- 1) **Radnice** je bezesporu jedním z nejvýznamnějších domů na náměstí a její výtvarné zpracování je pozoruhodné.

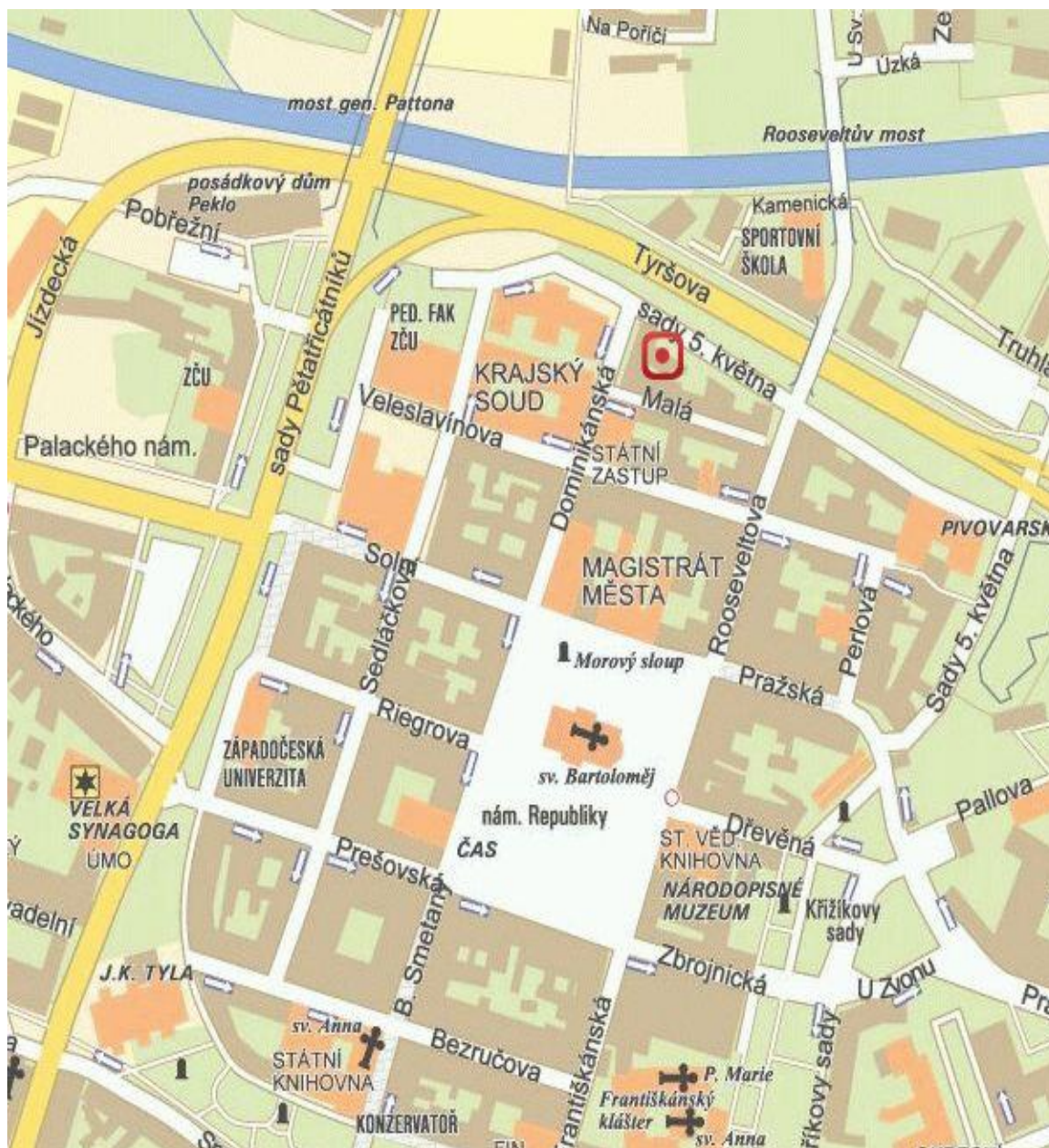
Přepiš text, který je napsán na omítce česky:

Jak odborně nazýváme způsob zdobení omítky na radnici a běžný v renesanci?

Jací čeští panovníci jsou vyobrazeni na fasádě radnice?

- 2) *Dalším významným domem na náměstí je **Valdštejnský dům**. Z tabulky na domě*

zjistí, proč se tak nazývá. Jakou souvislost má s naším městem Valdštejn?

Co se nachází v přízemí tohoto starého domu?

Kdy získal dům současnou architektonickou (stavební) podobu?

3) Nedaleko od Valdštejnova domu je proluka v Křížkových sadech. To místo nalezneš snadno mezi Dřevěnou a Zbrojnickou ulicí, místo domů je tam pás trávy. Zde se nachází po celé domovní zdi obrovská malba, na níž jsou zachyceny osobnosti, které mají co do činění s Plzní. (celá malba se nazývá *theatrum mundi*, což latinsky znamená divadlo světa). Nalezni na malbě Albrechta z Valdštejna a Mikoláše Alše. Popiš je tak, aby je mohl každý návštěvník podle tvého popisu poznat.

Co je známo o konci života Albrechta z Valdštejna? Kde, jak a proč zemřel? Najdi životní data.

Uveď životní data Mikoláše Alše. Kde bychom na náměstí našli barevný obraz na fasádě domu? Co je na něm zobrazeno?

- 4) *Poslední zastávkou bude slavná plzeňská velká synagoga. Slavná proto, že je údajně třetí největší v Evropě. Ačkoli vypadá velmi stará, opak je pravdou.*

Kdy vznikla?

Je postavena v tzv. novorománském stylu, čili tak, že architekt si vzal za vzor románské stavby a snažil se je napodobit. Překresli kterékoli jedno okno a budeš mít před sebou tvar románského okna a dveří, jak se stavěly před 1000 let.

- 5) *Nakresli si vedle sebe okno synagogy, okno z radnice a z kostela sv. Bartoloměje. Bude pak pro tebe snadné pojmenovat stavební styl, do něhož jednotlivá okna patří.*

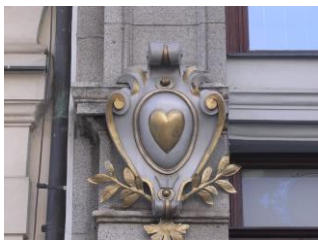
Okno radnice

okno kostela sv. Bartoloměje

okno velké synagogy

Nad středovým oknem synagogy se nachází zvláštní geometrické znamení. Říká se mu Davidova hvězda. Překresli jej vedle okna, budeš to ještě potřebovat.

- 6) *Nyní si zahraješ na detektiva. Na jednom z domů na náměstí se nachází tento znak. Dům se podle něj nazývá „U červeného srdce“ a je velmi zajímavý. Na jeho fasádě se nachází malby slavného malíře Mikoláše Alše. Najdi ten dům a napiš, co se dnes nachází v tomto domě.*

- 7) *Je tady pár jiných památek z centra Plzně. Pojmenuj je a napiš k nim základní údaje (k čemu sloužily, kdy vznikly)*

PRÁCE S INFORMAČNÍMI ZDROJI

---

1. *Doplň text:*
Naše radnice byla postavena v letech ..... architektem ..... v tzv. .... stylu. Na fasádě jsou vyobrazeni naši tři panovníci, a to ....., ... a .....
2. *Najdi alespoň dvě další budovy v centru Plzně podle špendlíkové mapy, které jsou ve stejném stavebním stylu jako radnice a uveď jejich název:*
3. *Panovníci, kteří jsou vyobrazeni na fasádě radnice jsou významné osobnosti našich dějin. Najdi základní informace o každém z nich a vytvoř si tak malý přehled*

Jméno panovníka	Léta, kdy vládl v Čechách	Významné činy, zásluhy, zajímavosti ze života

4. *Dvě významné osobnosti spojené s Plzní jsou bezesporu Albrecht z Valdštejna a Mikoláš Aleš. Jaká je souvislost obou osobností s Plzní?*

a) Albrecht z Valdštejna

b) Mikoláš Aleš

5. *Slovo synagoga známe jistě všichni. Dokážeš však vysvětlit, co to vlastně je synagoga?*

6. *Synagoga je židovská stavba a židé to neměli v dějinách vůbec lehké. S jejich životem ve středověku souvisí následující dva pojmy. Vysvětli je:*

POGROM

.....

.....

.....

GHETTO

.....

.....

.....

7. *Jaké vůbec nejhorší utrpení postihlo židy ve světových dějinách? Kdy se to stalo?*

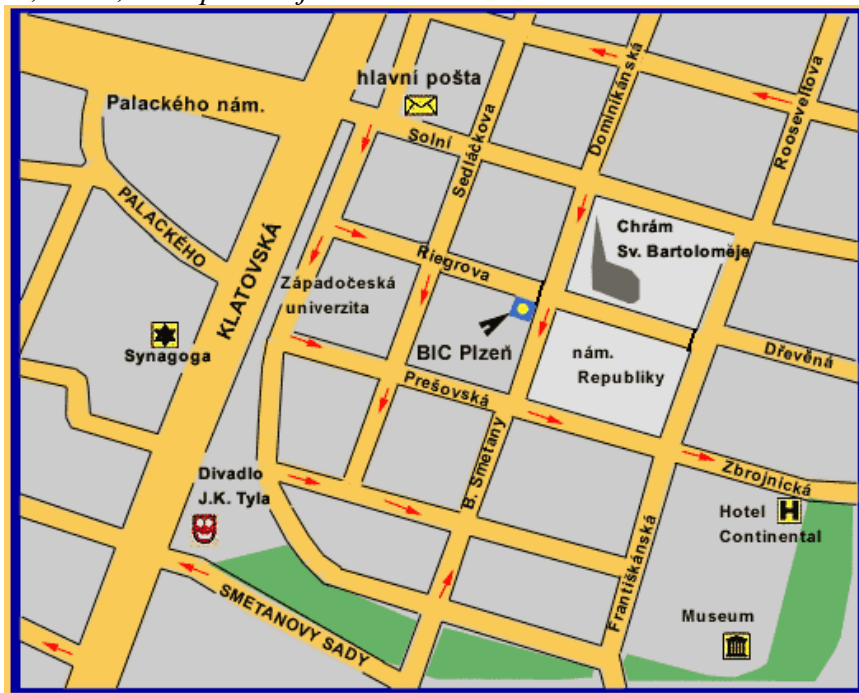
.....

.....

.....

8. Nakonec všechna navštívená místa (včetně úkolu č. 10) zakresli do plánku, abys dokázal, že víš, kde opravdu jsou.

9. Budovy, které jsi navštívil, nyní porovnej a seřaď je podle stáří – pomůže ti stavební styl, v němž jsou nyní postaveny.

1000   1200   1400   1600   1800   1900   2000

B. PO STOPÁCH VZPOMÍNEK

Součástí každého místa, lhostejno, zda jde o velkoměsto, nebo venkovskou krajinu, jsou i příběhy související s významnými dějinnými zlomy, především s traumatickými obdobími dějin. V kolektivní paměti zůstávají obrazy každodennosti, ale časem se mění – jednotlivosti jsou zapomínány a zároveň lidská paměť vstřebává pozdější obrazy a interpretace přicházející zvenku, např. z médií. Ustavuje se tak široce sílený obraz života „normálních lidí“, v němž nebývá mnoho místa pro vzpomínky na příběhy, které se obecně sdílené zkušenosti vymykají. Typickým příkladem jsou osudy lidí označených v době protektorátu jako Židé, osudy vyhnaných Němců či obětí komunistického režimu v letech 1948 – 1989. Jejich zkušenosti součást kolektivní paměti tvoří jen okrajově, přestože se jejich životy nesmazatelně vryly do podoby obcí i krajiny a bez jejich znalosti je obtížné, nebo spíš nemožné porozumět současnosti. Škola představuje důležité místo života místní komunity a platí to pro malé obce i velká města. Zároveň jde o prostor, jehož jsou přirozenou součástí, je jim důvěrně známý a dobře znají jeho vnitřní fungování a pravidla. S výjimkou nových škol, jichž je zanedbatelné množství, představuje proto ideální startovní místo pro objevování dějin obce nebo čtvrti. Nejtatraktivnější, ale zároveň nejnáročnější způsob je práce s pamětníky kombinovaná s archivními materiály. Na popisu následujícího projektu bychom rádi ukázali klíčové zásady práce se vzpomínkami.

1. Spolužáci – popis projektu

Příkladem dlouhodobé práce se vzpomínkami pamětníků (úmyslně se vyhýbáme termínu „orální historie“, protože jej považujeme za příliš akademický, nejasný a pro potřeby středních škol zcela zbytečný) jsou Spolužáci, projekt Gymnázia na Mikulášském náměstí v Plzni, v rámci něhož žáci hledali stopy po bývalých studentech, kteří se v době 2. světové války stali oběťmi holocaustu.

Původním cílem projektantů bylo najít základní informace a v prostorách školy umístit panel, který by osudy obětí připomínal. Výsledkem byla nakonec brožura, která vyšla již ve dvou vydáních a na některých plzeňských školách slouží při výchově o lidských právech. Žáci, kteří na projektu aktivně účasnili, dnes, osm let po maturitě, provozují internetové stránky deportal.cz, na němž shromažďují informace o plzeňských obětech holocaustu a kde je možné brožuru Spolužáci najít: www.deportal.cz.

Na počátku projektu bylo přesvědčení, že na gymnáziu se stoletou historií ve městě s kdysi velmi početnou židovskou komunitou museli studovat i žáci spadající z hlediska norimberských zákonů do kategorie „Žid“, a že se tedy do jejich životů musel zasáhnout holocaust. Projektanti využili školských dokumentů z první republiky uložených v městském archivu, především pak ročenek z let 1937 a 1938. V ročenkách bývalo běžné zveřejňovat jména žáků z jednotlivých tříd, ty výzkumníci srovnali s transportními listinami zaznamenávajícími jména a deportační čísla lidí, odvezených ve třech velkých transportech v lednu 1942 do terezínského ghetta. U jmen, která se shodovala, vyhledali spolužáky z konkrétní třídy a obvolávali s pomocí telefonního seznamu lidi se stejným jménem, jichž se ptali, zda nechodili na gymnázium s konkrétním židovským dítětem. Tato fáze projektu byla nejobtížnější a zároveň pedagogicky nejproduktivnější – kromě získání kontaktů byli účastníci projektu konfrontováni se zásadním faktem – bez jejich přičinění by nezmapované a jen ve vzpomínkách pamětníků uchované osudy zmizely z kolektivní paměti.

Nedocenitelnou výhodou projektů založených na zpovídání pamětníků (pokud tedy nejde o „pamětnické celebrity“) je, že žáci zažívají autentický pocit smysluplné práce, vědomí, že jsou to právě oni, kdo zprostředkují a pro budoucnost zachovávají jednotlivé individuální vzpomínky. Příklady inspirativních projektů postavených na pamětnických výpovědích uvádíme dále v kapitole Inspirativní projekty.

2. U nás na Borech

Návrh následujících dvou aktivit (Proces s Kocourem, Skalákem a Čuňasem a Proces s Heliidorem Píkou) reaguje na situaci, kdy nemáme k dispozici pamětníka ke konkrétnímu tématu. Cílem aktivity je přiblížit věznicí v Plzni na Borech jako místo, v němž byli vazebně stíháni i nepodmíněně trestáni političtí vězni. Nemáme-li někoho z nich k dispozici, můžeme sáhnout k audio nebo videonahrávce např. do archivu Českého rozhlasu či České televize. Významnou výhodou je fakt, že s nahrávkou mohou žáci pracovat samostatně doma.

U NÁS NA BORECH I. – PROCES S KOCOUREM, SKALÁKEM A ČUŇASEM

ANOTACE:

Aktivita na příkladu procesu s Karlem Havelkou, Miroslavem Skalickým a Františkem Stárkem představuje věznicí v Plzni na Borech jako místo perzekuce politických vězňů.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV: český jazyk a literatura, dějepis, ZSV

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV: k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

DĚLKA:

2 vyučovací hodiny (cca 80 minut včetně projekce filmu)

POMŮCKY:

PRACOVNÍ LISTY, PŘÍSTUP K INTERNETU PRO PRÁCI DOMA

POSTUP:

- 1) Rozdáme bez uvedení do kontextu pracovní listy s texty Svatopluka Karáska a Čárliho Soukupa s otázkami a úkoly:
  - a) *Písňové texty pocházejí ze 70. let 20. století – kde se podle vás zpívaly?*
  - b) *Najdete v nich nějaké politické motivy?*
  - c) *Mají vulgarismy v textech Čárliho Soukupa nějaký smysl, nebo jde o pouhé sprostačení?*
- 2) V řízeném rozhovoru probereme odpovědi, seznámíme studenty se základními fakty o životě Čárliho Soukupa a Svatopluka Karáska, a máme-li přiměřené technické možnosti, pustíme jim písně z CD nebo z You Tube.
- 3) Zadáme úkol na doma: PL se zkrácenou verzí rozsudku nad Karlem Kocourem Havelkou, Miroslavem Skalákem Skalickým a Františkem Čuňasem Stárkem:
  - a) V maximálně 50 slovech po svém zformulujte, za co byli obžalováni nepodmínečně odsouzeni.
  - b) Máte nějakou teorii, proč komunistům vadil večírek, kde se četl teoretický text Ivana Martina Jirouse (jeho celé znění snadno dohledáte na internetu) a zněly náboženské a lehce vulgární posměvačné písně?
- 4) V následující hodině necháme žáky přečíst odpovědi a společně je prodiskutujeme. Zbyde-li nám čas, uvedeme příklady dalších politických vězňů, kteří si svůj trest odpykávali v borské věznici a zvláště zdůrazníme osud generála Heliodora Píky, který zde byl i popraven.
- 5) Závěrečný shrnující úkol: odkážeme žáky na archiv Českého rozhlasu, kde v pořadu Příběhy 20. století najdou ke dni 21. 10. 2012 vyprávění Františka Stárka o jeho životních osudech, a požádáme je, aby Stárkovi napsali osobní dopis. (Zdůrazníme, že nemusí být vážný.) Hotové dopisy zveřejníme na nástěnce či na třídním FB, v ideálním případě pošleme prostřednictvím F. Stárkovi.

Proces s Kocourem, Skalákem a Čuňasem

PRACOVNÍ LIST č. 1

- a) *Písně pocházejí ze 70. let 20. století – kde se podle vás zpívaly?*
- b) *Najdete v nich nějaké politické motivy?*
- c) *Mají vulgarismy v textech Čárlího Soukupa nějaký smysl, nebo jde o pouhé sprostáčení?*

ČÁRLÍ SOUKUP - TEXTY

Gud džouk

Gud džouk maj fadr
Gud džouk maj madr
Gud džouk maj femili
Gud džouk maj bradr
Gud džouk maj sistr
Gud džouk maj femili
Kolikrát sem se tu pohádal
že sem se na to už nevysral
že sem se chtěl narodit, chtěl narodit
chtěl existovat
Gud džouk maj vajf
Gud džouk maj bejbi
Gud džouk maj fejvorit
Gud džouk maj najs
Gud džouk maj priti
Gud džouk maj fejvorit
Pak sem si mašli uvázal
abych se na ní pohoupal
že sem ji nedotáhnul, nedotáhnul
asi sem se bál
Gud džouk maj gudlak
Gud džouk maj dríms
Gud džouk d lajf of majn
Gud džouk maj gudvil
Gud džouk maj džop
Gud džouk d lajf of majn

Vojna

Vojna vojna
to bude věc, bude nás moc, to máme pech
Vojna vojna
bere nám dech, děvčata jsou jak na trnech
Hájíme mír
solidaritét
Vojna
Vojna vojna
to bude věc, bude nás moc, to máme pech
Vojna vojna
bere nám dech, děvčata jsou jak na trnech
Hájíme mír
solidaritét
Ukážem vám
že nejsme kriplové
Vojna vojna
armáda šik, jak jeden muž, jak bolševik
Vojna vojna
vypněme hrud', přísahy slib do smrti drž
Za vyšší cíl
ideologie
Nepřítel náš
kdo nebojuje
Vojna vojna
dělostřelci, průzkumníci, hraničníci
vojna vojna
armádní sbor, hudebníci, zahrajte v boj
Zeleně žít
uniformité
je falešník
kdo modrou knížku chce
Vojna vojna
to bude věc, bude nás moc, to máme pech
Vojna vojna
bere nám dech, děvčata jsou jak na trnech.

Pracovní tábor

Zní píseň nad pracovním táborem
s ní tíseň nám dala sbohem
/: Písni zní tábor pracovní :/
Zem duní čím to asi je
neboj se, to národ pracuje
/: Rozkvétá v zemi er ó há :/
Květ v práci, dívka se usměje
oslavena nejenom Marie
/: Em dé žet svátek je všech žen :/
Dech máje láskou vše naplnil
jde průvod všech pracujících sil
/: První máj dnes vzdáme práci zdar :/
Zář slunce přichází z východu
zvěstujme západu svobodu
/: každý má nárok den volna :/

Pracovní tábor

Zní píseň nad pracovním táborem
s ní tíseň nám dala sbohem
/: Písni zní tábor pracovní :/
Zem duní čím to asi je
neboj se, to národ pracuje
/: Rozkvétá v zemi er ó há :/
Květ v práci, dívka se usměje
oslavena nejenom Marie
/: Em dé žet svátek je všech žen :/
Dech máje láskou vše naplnil
jde průvod všech pracujících sil
/: První máj dnes vzdáme práci zdar :/
Zář slunce přichází z východu
zvěstujme západu svobodu
/: každý má nárok den volna :/

SVATOPLUK KARÁSEK - TEXTY

It is too late, too late

oni se k sobe tulej, tulej, tulej, tulej, tulej
oni se k sobe tulej, tulej, tulej, tulej, tulej
jako by lásky poslední den měl bejt

zlámali kříže
stavěli mříže
blbost s krutostí se od věků víže

ty už víš, že je pozdě, že sou věci moc rozjetý
ty už víš, že je pozdě, že sou věci moc rozjetý
že nelze couvnout odteď až navěky!

narvaný spíže
zas o krok k smrti blíže
člověk jde koupit za hrstku rýže

rány se hojí
mé srdce se bojí
zda je tu něco co nás ještě pojí

oni se k sobe tulej, tulej, tulej, tulej, tulej
oni se k sobe tulej, tulej, tulej, tulej, tulej
jako by lásky poslední den měl bejt

vyjděte k lidem!
zvěstujte lidem
ať svou nemoc k smrti
už neléčí klidem

ty už víš, že je pozdě, že sou věci moc rozjetý
ty už víš, že je pozdě, že sou věci moc rozjetý
že nelze couvnout odteď až navěky!

**Řekni ďáblovi ne
Řekni ďáblovi ne**

ďábel je podvodník
a nikoho nevede správně

R: /:Say No to The Devil, say No:/...
Devil is The Severe,
he won't treat Nobody right,
say No to The Devil, say No.

/:Sejmu Ti podobu sejmu.:/
Tvář tvou zmažou Ti hlínou,
dají Ti masku posmrtnou.
Sejmu Ti podobu sejmu

R: Say No to The Devil...

/:Sejmu Tvou bustu sejmu.:/
Čas už hází proti skále
ty Tvý hlavy sádrový.
Sejmu Ti podobu, sejmu.

R: Say No to The Devil...

Ze zdi Tvý obrazy sejmu,
sejmu, Tvý obrazy sejmu.
Svezou je na velkou louku,
shoří v moři ohnivým,
sejmu Tvý obrazy sejmu.

R: Say No to The Devil...

Pak se pod zdi prázdnou sejdou,
koho teď tak karty sejmu.
Teď padlo jim žaludský eso,
tak ho hned do rámu daj.
Sejmu nám karty sejmu.

R: Say No to The Devil...

/:Sejmu Ti otisky, sejmu.:/
Pak teprve poznáš ďábla,
v hlavě se Ti rozsvítí.
sejmu Ti otisky sejmu.

R: Say No to The Devil

Proces s Kocourem, Skalákem a Čuňasem

PRACOVNÍ LIST č. 2

- a) *V maximálně 50 slovech po svém zformulujte, za co byli obžalovaní nepodmínečně odsouzeni.*
- b) *Máte nějakou teorii, proč komunistům vadil večírek, kde se četl teoretický text Ivana Martina Jirouse (jeho celé znění snadno dohledáte na internetu) a zněly náboženské a lehce vulgární posměvačné písně?*

Praha, 8. července 1976
I T 210/76

Československá socialistická republika
Rozsudek
jménem republiky

Okresní soud Plzeň - jih rozhodl po hlavním líčení konaném ve dnech 5. a 6. 7. 1976 v senátě složeném z předsedy Jaromíra Telína, prom. práv. a soudců Karla Fládra a Josefa Marka,
takto:

Obžalovaní:

1) Karel Havelka,

nar. 12. 7. 1950 v Plané u Mar. Lázní, okr. Tachov, zaměst. jako mistr u n.p. Silnice, závod 02 Plzeň, bytem Přeštice, Komenského čp. 97, okr. Plzeň - jih, t.č. ve vazbě v NVÚ-MS Plzeň - Bory,

2) Miroslav Skalický,

nar. 31. 8. 1952 v Praze, zaměst. jako tesař u podniku Vojenské stavby, závod Praha, výrobní správa Litoměřice, bytem Plzeň, Nad Týncem čp. 39, přechodně bytem Chomutov, tř. Rudé armády čp. 807/34, t.č. ve vazbě v NVÚ-MS Plzeň - Bory,

3) František Stárek,

nar. 1. 12. 1952 v Plzni, zaměstnán u Státních lesů, lesní závod Česká Lípa, polesí Mařenice, okr. Česká Lípa, bytem Lipová čp. 51, okr. Teplice, t.č. ve vazbě v NVÚ-MS Plzeň - Bory,

jsou vinni, že

dne 13. 12. 1975 v Přešticích, okr. Plzeň - jih, ve vzájemné dohodě a v dohodě s Ivanem Jirousem a dalšími osobami pod záminkou kulturní akce místní organizace SSM v Přešticích, zorganizovali a umožnili veřejně

vystoupení Ivanu Jirousevi a dalším osobám, při kterém byly přehrávány, zpívány a předneseny před větším počtem posluchačů vulgární a oplzlé texty, tedy dopustili se veřejně hrubé neslušnosti a čin spáchali jako členové organizované skupiny,

čimž spáchali trestný čin výtržnictví podle § 9 odst. 2, § 202 odst. 1, 2 tr. zák.

a odsuzují se podle § 202 odst. 2 tr. z.

1) Obžalovaný Karel Havelka k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 2 a 1/2 (dva a půl) roku.

2) Obžalovaný Miroslav Skalický k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 18ti (osmnácti) měsíců.

3) Obžalovaný František Stárek k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 8 (osmi) měsíců.

Podle § 39 a) odst. 2 písm. a) tr. z. se obžalovaní pro výkon uložených trestů zařazují do I. NVS.

Odůvodnění

Z vyšetřovacího spisu, z výpovědí svědků a z výpovědi obžalovaných zjistil soud následující skutkový stav:

Obžalovaní jsou stoupenci tzv. "moderní hudby". /.../ Přesto že jim byl znám obsah textu některých písní, případně v jakém duchu se texty písní nesou, zorganizovali uvedený večer, na kterém pak bylo Jirousevi a jeho skupině umožněno, aby před větším počtem posluchačů byly předneseny, přehrávány a také zpívány písně vulgárního zaměření s oplzlými texty, když obdobného zaměření byl i referát,

který přednesl Jirous./.../

Svědék Soukup vypověděl, že byl požádán Jirousem, aby s ním jel do Přeštic a aby zde zazpíval některé své písně s názvem Amerika, Sádlo a Spartakiáda. Potvrzuje, že tam s ním byl jako zpěvák Svatopluk Karásek. Karásek jako svědek rovněž potvrdil, že byl požádán Jirousem, aby zde zazpíval některé své písně a tak se při zpěvu střídal se Soukupem. /.../ Jirous pak začal se svým referátem, přičemž mezi mluvenými slovy byla použita reprodukováná hudba, diapozitivy i film. V poslední části večera potom vystupovali zpěváci Soukup a Karásek. Svědci se shodují na tom, že reprodukováná hudba v některých případech nekvalitní, stejně tak i zpěv obou zpěváků některé posluchače zklamal, přičemž svědci potvrzují, že tam byla pronášena nevhodná slova, obsažená jak v referátu tak v některých textech písní. Protože obžalovaný Havelka natáčel na magnetofonový pásek především vystoupení obou zpěváků a to Soukupa a Karáska, pak bylo možné z tohoto pásku zjistit, že byly zpívány písně a to Pracovní tábor, Radio, Its too late, Svatba v Káni Galilejské, Řekni ne ďáblovi, Leningrad, Amerika, Indie, Lepší je na skále život svůj mít, Gud Džouk, Pivo, Vojna, Spartakiáda a jak sám zpěvák Soukup uvedl, zpíval zde také píseň Sádlo. Z textů písní, které měl soud k dispozici, bylo možné zjistit, že většina z nich je obsahově závadná a že řada z nich má v textu vulgární a oplzlé výrazy. Stejný obsah má i referát, který přednesl Jirous na uvedeném večeru. Jak referát, tak obsah většiny písní znevažuje a zesměšňuje společenské hodnoty, kterých bylo dosaženo a zřejmě důrazu tomu měla dát i řada vulgárních slov, které jednotlivé texty obsahují. /.../Protože obžalovaní byli organizátory tohoto večera, přičemž na uvedeném večeru, jak bylo zjištěno, bylo přítomno kolem 90 osob, pak nelze učiniti jiný závěr, nežli ten, že k uvedené hrubé neslušnosti došlo za přítomnosti široké veřejnosti. Pokud se snaží obžalovaní zlehčit svoji vinu tvrzením, že šlo údajně o pozvané osoby, pak tato skutečnost nemění nic na tom, že šlo o veřejnost a zejména pak především o mladé lidi, na jejichž myšlení bylo skutečně

nevhodně působeno. Nelze přehlédnout i to, že mladého nezkušeného člověka lze snadněji ovlivnit a o to obžalovaným, jak se ukazuje, zřejmě šlo. Je nesporné, že obžalovaní skutek spáchali také jako členové organizované skupiny, když tuto skupinu je třeba chápat v širším slova smyslu a pro tento případ je třeba zde zahrnout i Jirouse, který byl s obžalovanými v úzkém kontaktu a obžalovaní s ním také úzce spolupracovali. Protože jednání obžalovaných naplnilo znaky trestného činu výtržnictví podle § 202 odst. 1 a 2 tr.z. uznal je soud vinnými.

Soud přihlédl ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, který je v daném případě zvyšován tím, že obžalovaní zorganizovali "kulturní akci", která ve svém obsahu propagovala zvrácený pohled na společnost a na to, čeho společnost dosáhla do současné doby. O jaké kulturní hodnoty šlo obžalovaným, to je charakterizováno na jedné straně obsahem textu referátu a obsahem písní a výsledek se pak ukazuje na připojené fotodokumentaci, která nasvědčuje tomu, že by si obžalovaní měli uvědomit, že lidstvo již překonalo podmínky prvobytně pospolného společenského pořádku a že cílem lidského snažení není aby se vracel k principům života, které člověk již dávno překonal. Míra zavinění je u obžalovaného Havelky velmi výrazná, nižší je u Skalického a u Stárka. Soud vycházel při hodnocení míry zavinění a podílu jednotlivých obžalovaných na organizaci uvedeného večera.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podatí odvolání do 8 dnů od jeho doručení u podepsaného soudu.

V Plzni dne 6. července 1976

Za správnost vyhotovení:
podpis nečitelný

Předseda senátu:

Jaroslav Telín, prom. práv. v.r.

Okresní soud
Plzeň - jih

U NÁS NA BORECH II. – HELIODOR PÍKA

ANOTACE:

Aktivita seznamuje s tragickým osudem generála Heliadora Píky zavražděného komunistickým režimem v 50. letech ve věznici na Borech.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV: český jazyk a literatura, dějepis, ZSV

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV: k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

DĚLKA:

2 vyučovací hodiny (cca 80 minut včetně projekce filmu)

POMŮCKY:

PRACOVNÍ LIST, TEXT K VIDEOU, PŘÍSTUP K INTERNETU PRO PRÁCI DOMA, PSACÍ POTŘEBY, TABULE NEBO FLIPCHART

Postup:

- 1) Rozdělíme třídu do skupin a zadáme otázku: *Co a kdo všechno vás napadne, když se řekne „Věznice v Plzni na Borech“*. Žáci zformulují své asociace do co nejkratších hesel.
- 2) Vyzveme zástupce skupin, aby hesla napsali na tabuli, odpovědi shrneme a zformulujeme do jednoduché osnovy.
- 3) V krátkém a jednoduchém výkladu seznámíme žáky s historií věznice na Borech a upozorníme na fakt, že od počátku její existence v ní byli věznění nejen kriminální zločinci, ale i političtí vězni: Omladináři, vězňové gestapa, po druhé světové válce nacisté a někteří příslušníci Wehrmachtu, v letech 1948 – 1989 pak aktivní odpůrci komunistického režimu i oběti vykonstruovaných procesů.
- 4) Uložíme domácí práci – žáci si v archivu Českého rozhlasu vyhledají pořad Příběhy 20. století, konkrétně díl z 18. června 2006 o generálu Heliodoru Píkovi, který byl popraven. Pořad si poslechnou a na jeho základě sestaví časovou osu zahrnující klíčové události Píkova života a pokusí se odpovědět na otázku, proč komunisté zavraždili člověka, který se zcela nepochybně významně zasloužil o svobodné Československo.
- 5) Na základě odpovědí, které žáci shromáždí, diskutujeme o motivaci komunistického režimu, poté pustíme krátké video z cyklu Slavné dny ilustrující nástup komunismu 25. února 1948. (k dosažení zde: <https://www.stream.cz/slavedny/795283-den-kdy-doslo-ke-komunistickemu-prevratu-25-unor>).
- 6) Na závěr uložíme žákům, aby napsali krátký reflexivní text: *Představte si, že je červen 1949 a vy jste se právě z rozhlasu dozvěděli, že byl popraven generál Píka. Protože jste pod generálem Píkou sloužili na východní frontě, oficiální zdůvodnění vám připadá podezřelé. Napíšete proto dopis Klementu Gottwaldovi. Zdůrazníme, může mít jakoukoliv podobu (byť musí zachovat formální náležitosti dopisu) od zdvořilého dotazu až po zlostnou filipiku. Práce vybereme, se souhlasem autorů některé necháme přečíst nebo přečteme a umístíme na nástěnku ve třídě, na třídní FB apod.*

Heliodor Píka

PRACOVNÍ LIST

V Jefremově v dubnu 1944. Zprava gen. H. Píka, pplk. Vl. Přikryl, čtvrtý Z. Fierlinger, uprostřed plk. K. Mareš-Toman, Kl. Gottwald, jako poslední V. Borek.

Představte si, že je červen 1949 a vy jste se právě z rozhlasu dozvěděli, že byl popraven generál Píka. Protože jste pod generálem Píkou sloužili na východní frontě, oficiální zdůvodnění vám připadá podezřelé. Napíšete proto dopis Klementu Gottwaldovi. Musíte dodržet formální náležitosti dopisu, jinak je na Vás, zda zvolíte dopis zdvořilý, zlostný atd.

IV. Inspirativní projekty

Letitým problémem využívání metodik vznikajících v nevládních organizacích je rivalita motivovaná podle našeho názoru především konkurencí při usilování o dotace. Pro učitele je tento stav paralyzující – s výjimkou portálu Moderní dějiny provozovaného občanským sdružením Pant (<http://www.moderni-dejiny.cz/>) neexistuje snadno přístupná platforma, která by jim umožňovala seznámit se s velmi pestrou (a nutno podotknout, že kvalitativně velmi nevyrovnanou) nabídkou metodické podpory poskytované neziskovými organizacemi. Nabízíme proto inspiraci v projektech a programech, které se implicitně týkají tématu kulturního dědictví a paměti místa a které jsou zároveň důvěryhodné a mnohokrát prakticky prověřované.

1) Holocaust

a) **Zmizelí sousedé** (<http://www.zmizeli-sousede.cz/>)

Projekt Židovského muzea v Praze začal roku 1999. V jeho rámci žáci základních a středních škol pátrali ve svém okolí po osudech lidí, kteří byli na základě norimberských zákonů označeni jako Židé, hledali pamětníky, archivní materiály, snažili se zachytit novodobou historii židovské komunity ve vlastní obci, židovské spolužáky ve vlastní škole atd. Jednotlivé výstupy lze zhlédnout na webových stránkách projektu.

Druhá fáze projektu dostala název **Pocta dětským obětem holocaustu** a od roku 2004 ji podporuje o. s. Zapomenutí.

Výhody/nevýhody: Do tohoto typu projektu se může zapojit celá třída nebo jen několik žáků, velkou výhodou je pestrost zdrojů (především pamětníci a archivní materiály, informace o obětech holocaustu jsou k dispozici na www.holocaust.cz). Práce je velmi náročná na dostatečnou motivaci, protože z logiky věci jde vždy o projekt dlouhodobý. Důležitým faktorem je přiměřený výstup od minimální verze v podobě prezentace na webových stránkách školy až po např. vybudování památníku či vydání publikace.

b) **Archiv vizuální historie USC Shoah Foundation**

(<http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm/teachers.html>)

Archiv umožňuje zhlédnout asi 52 000 videonahrávek pamětnických výpovědí lidí přeživších holocaust. Vyhledávat lze pomocí klíčových slov včetně udání místa, lze tedy snadno vyhledat pamětníka z konkrétní obce. Vzdělávání je jedním z klíčových poslání archivu, jeho zaměstnanci poskytují učitelům i žákům pomoc při vyhledávání a sami organizují i vzdělávací akce. USC SF také vytvořila praktickou multimediální e-learningovou platformu IWitness (<http://iwitness.usc.edu/SFI/>), kam se mohou učitelé i žáci zaregistrovat a kde najdou řadu inspirativních lekcí postavených na výpovědích pamětníků.

Archiv je zcela mimořádný nabídkou tisíců pamětnických vzpomínek (podle naší zkušenosti jsou rozhovory s pamětníky didakticky nejúspěšnějším postupem), již existující metodickou podporou a velmi kvalitním indexováním umožňujícím vyhledávání přes stovky klíčových slov. Nevýhodou je omezený počet míst ve studovně (cca 14) a fakt, že je archiv v hlavním městě, což může být pro mimopražské školy významný problém.

2) Soužití Čechů a Němců

- a) Občanské sdružení Antikomplex (<http://www.antikomplex.cz/vzdelavani-pro-skoly.html>) se především skrze zaměření na dějiny soužití Čechů a Němců pokouší posilovat sebevědomé občanství oproštěné od nacionálních relikvů. Nabízí řadu vzdělávacích seminářů, v nichž ukazuje, jak pracovat s místní pamětí. Praktický je zejména seminář **Historie je příběh, který může vyprávět každý** (<http://www.antikomplex.cz/historie-je-pribeh-ktery-muze-vypravet-kazdy.html>) a exkurze po zaniklých obcích podle přání (<http://www.antikomplex.cz/zanikle-obce.html>).

Výhody/nevýhody: Výhodou je odbornost i didaktická zručnost lektorů, nevýhody žádné neshledáváme.

- b) Soužití Čechů, Němců a Židů se věnuje stálá expozice v Horské synagoze v Hartmanicích u Sušice: „*Vztahy mezi odlišnými národnostními i náboženskými skupinami jsou dokumentovány na historických fotografiích a dokumentech. Textové bloky provedou návštěvníka šumavskou historií od jejího osídlení, přes vrcholné období rozkvětu řemesel a turistiky až po pád vzájemného soužití, způsobený nacismem a komunismem. Expozice zasazuje příběhy konkrétních lidí do historických a politických souvislostí a nevyhýbá se ani tématům v muzeích často opomíjených: perzekuci Židů za II. světové války, vysídlení Němců po roce 1945, dopadu železné opony na Šumavu.*“ (<http://www.hartmanice.cz/cz/expozice/>)

3) Komunismus a nacismus

- a) **Příběhy bezpráví** organizované sekci Člověka v tísní Jeden svět do škol (https://www.jsns.cz/cz/pribehybezpravi/26/Pribehy_bezpravi.html) poskytují dlouhodobou a rozsáhlou podporu při výuce o totalitních režimech. Vedle metodického portálu, distribuce filmů s tématem moderních československých dějin a dalších aktivit nabízí i dlouhodobý projekt Z místa, ve kterém žijeme, v němž žáci základních a středních škol hledají ve svém blízkém okolí pamětníky dob nesvobody a s pomocí archivních materiálů vyprávějí jejich příběh prezentovaný každoročně na DVD a na výstavě.

Výhodou je kvalitní metodická podpora, nevýhodou relativně krátký (několik měsíců) čas na projekt samotný.

- b) Sdružení **Post bellum** (www.postbellum.cz) od roku 2001 sbírá svědectví pamětníků a zveřejňuje je na internetové stránce Paměť národa (<http://www.pametnaroda.cz/>). Od roku 2006 uvádí Český rozhlas pořad Příběhy 20. století, který vzpomínky zpracovává, zpřístupňuje a je snadno dosažitelný v archivu Českého rozhlasu (http://www.rozhlas.cz/plus/porady/_zprava/pribehy-20-stoleti--1181788)

Od roku 2013 pořádá Post Bellum soutěž Příběhy 20. století, do níž se může přihlásit kdokoliv starší třinácti let. Podobně jako Zmizelí sousedé či Příběhy bezpráví i Příběhy 20. století jsou založeny na sběru pamětnických vzpomínek. Od těchto

projektů se liší jednak svým obecným záběrem (nesoustředí se jen na školy a umožňuje zcela samostatnou práci) a také mimořádně kvalitní metodickou podporou.

- c) **Velké a malé příběhy moderních dějin** (<http://www.ustrcr.cz/cs/velke-a-male-pribehy-modernich-dejin>) vzdělávacího oddělení Ústavu pro studium totalitních režimů jsou založeny také na sběru vzpomínek pamětníků, liší se však konkrétním zaměřením. Dosud proběhly projekty zaměřené na rok 1968, na rok 1989 a na téma Moje rodina v letech normalizace. Projekt je inspirativní především v tom, že klade důraz na konfrontaci tzv. velkých a malých dějin a rodinnou paměť. Všechny tři projekty již skončily, ale na stránkách ÚSTR jsou dosažitelné inspirativní výstupy. Vzdělávací oddělení také organizuje řadu vzdělávacích i metodických seminářů pro učitele.

4) Internet jako platforma sdílení interpretace minulých i současných tváří místa

- a) **Tvoje ulice. Tvůj film.** (<http://mystreetfilms.cz>)

My Street Films je novým projektem internetového dokumentárního portálu DAFilms.cz. Inspiraci našli provozovatelé ve Velké Británii a s původními autory dál blíže spolupracují. Projekt „vybízí širokou veřejnost k natočení vlastního krátkého videa z ulice či místa, které dobře zná ze svého osobního, profesního nebo studijního života. Projekt inovativním způsobem propojuje oblasti filmového vzdělávání a občanského života a slouží také jako netradiční zdroj prezentace českých měst a jejich obyvatel v zahraničí.“ Sdílením jednotlivých filmů na internetu by měla vzniknout svěbytná a originální mapa. Česká verze se od britské liší odbornou podporou, kterou účastníkům poskytuje pět profesionálních režisérů dokumentárních filmů.

Projekt je vzhledem k široké dostupnosti potřebné technologie velmi dobře využitelný v praxi základních i středních škol, a to nejen v uměnovědných předmětech, ale také v občanské výchově, ZSV, českém jazyce i v zeměpise a dějepise. Mohou se ho účastnit jednotlivci, skupiny i celé třídy či školy, základní projekční technika je běžnou součástí školního vybavení a na internetu je možné nalézt i jednoduché stříhací programy.

- b) **Aplikace na Facebooku**

Facebook (a nejen kvůli popularitě, jíž se těší u mladých lidí) je snadno dostupným a velmi funkčně využitelným nástrojem při aktivním mapování kulturního dědictví. Jako příklad stránek velmi dobře využitelných ve školské praxi uvádíme Historypin (<http://www.historypin.org>), které jsou přístupné i v FB variantě. Kdokoliv může vzít starou fotografii, popsat odkud pochází a co na ní je, a přidat ji na FB – fotografie se pak objeví v mapové aplikaci. Je možné vkládat staré fotografie míst, ale i lidí, a žáci se tak podílejí na svérázném atlasu Evropy.

V. Použitá a doporučená literatura a další zdroje

Altová, Blanka (a kol.). 2010. Neklidná krajina vzpomínání: konkurenční společenství paměti ve městě. Bratislava

Blažek, Bohuslav. 2001. Nečitelnost: významná vlastnost krajiny. In Dejmal I. et al. (eds.). Tvář naší země – krajina domova. sv. Úvodní, 134–139.

Carter, James. 2004. Interpretace místního dědictví, příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí. Nadace Partnerství. Brno.

Clark, Delia (et al.). 2008. Learning to make choices for the future. Connecting public lands, school, and communities through place-based learning and civic engagement. Dostupné z http://promiseofplace.org/curriculum_and_planning/planning_tools

Cílek, Václav. 2008. Krajiny vnitřní a vnější: Texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a o tom, proč ležeme na rozhlednu. Praha.

Copeland, Tim. 2006. European democratic citizenship, heritage education and identity. Council of Europe. Strasbourg.

Fetterman, David M. 2009. Ethnography: Step-by-Step. SAGE.

Fiedlerová, Ludmila; Najbertová, Alena; Svátková, Barbora. 2011. Brno: Cesta za poznáním města, Brno.

Foltýn, Dušan; Havlůjová, Hana (ed.) 2012a. Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit. Cultural heritage and sustainable development of local communities. Brontosauří ekocentrum Zelený klub. Praha.

Foltýn, Dušan a kol. 2008. Prameny paměti. Sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe. Praha.

Gibas, Petr – Pauknerová, Karolína. 2009. Mezi pravěkem a industriálem: několik poznámek k antropologii krajiny. Český lid 96(1), 131-146.

González, Jakoba Š. 2012. Trends in Practical Cultural Heritage Learning. The Nordic Centre of Heritage Learning.

Gruber, Marion R. E-Learning for Arts and Cultural Heritage Education in Archives and Museums. Staženo z https://www.academia.edu/579157/E-Learning_for_Arts_and_Cultural_Heritage_Education_in_Archives_and_Museums

Halbwachs, Maurice. 2010. Kolektivní paměť. SLON. Praha.

Hirt, Tomáš; Jakoubek, Marek (eds.). 2005. Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. Antropologická perspektiva. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň.

Hirt, Tomáš (a kol.). 2012. Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie. Západočeská univerzita. Plzeň.

Hlavačka, Milan - Marès, Antoine - Pokorná, Magdaléna. 2011. Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace. Praha.

Havlůjová, Hana; Lešnerová, Jana (ed.) 2012. Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit ve školní praxi. Metodická doporučení a příklady dobré praxe pro učitele základních a středních škol. Brontosauří ekocentrum Zelený klub. Praha.

Hoskins, William G. 1979. English Landscapes: How to read the man-made scenery of England. London.

Hoskins, William G. 1973. The Making of the English Landscape. Harmondsworth/Baltimore/Ringwood.

Buryánek, J. (a kol.). 2002. Interkulturní vzdělávání. Nakladatelství Lidových novin. Praha.

Kaufmann, Jean-Claude. 2010. Chápající rozhovor. SLON. Praha.

Kratochvílová, Jana. 2009. Teorie a praxe projektové výuky. Brno.

Löw, Jiří. 2011. Aplikovaná ekologie: krajina, krajinná a sídelní kompozice, krajinný ráz. Brno

Nora, Pierre. 1998. Mezi pamětí a historií. Cahiers du CEFRES, n°13, Politika paměti. Praha.

Parkan, František (a kol). 2008. Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Praha.

Pastorová, Markéta (ed.). 2011. Doporučené očekávané výstupy. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Praha.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. 2007. Praha. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/9639/rvp_g.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2013. Praha. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZKA/17191/PREHLED-ZMEN-V-UPRAVENEM-RVP-ZV.html/>

Schama, Simon. 2007. Krajina a paměť. Praha

Schneider, J., Fialová, J., Vyskot, I. 2008. Krajinná rekreologie I. Brno

Sobel, David. 2005. Place-Based Education: Connecting Classrooms & Communities. Barrington: The Orion Society.

Soukupová, Blanka - Hroch, Miroslav - Salner, Peter - Pauknerová, Karolína. (2013). Cesty urbánní antropologie: Tradice - Nové směry – Identita. Urbánní studia 4. Fakulta humanitních studií v Praze. Praha.

Tomková, Anna - Kašová, Jitka - Dvořáková, Markéta. 2009. Učíme v projektech. Portál. Praha.

Vaněk, Miroslav - Mücke, P. – Pelikánová, H. 2007. Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha

Valenta, Josef. 2008. Scénologie krajiny. Praha

Vašíček, Zdeněk - Mayer, Françoise. 2008. Minulost a současnost, paměť a dějiny. Centrum pro studium demokracie

Woitsch, Jiří - Bahenský, František (eds.). 2004. Etnografický a etnický obraz Čech, Moravy a Slezska (1500-1900). Národopisné oblasti, kulturní areály, etnické a etnografické skupiny. Praha.

Woitsch, Jiří, 2008. Kulturní dědictví tradiční vesnice. In: Prameny paměti: Sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe. Praha, 135–189.

Internetové zdroje:

www.rvp.cz (Metodický portál: Inspirace a zkušenosti učitelů)

www.historickededitvi.com (Kulturně historické dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit)

www.asorkd.cz (Asociace sdružení pro ochranu a rozvoj kulturního dědictví v ČR)